

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ

Мельнікова Т. В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Оволодіння іноземними мовами передбачає застосування отриманих навичок та умінь під час діалогу з носіями цих мов або, якщо певна мова є визнаним засобом міжнародного спілкування, як, наприклад, англійська, комунікацію з носіями інших мов, але за допомогою обраної спільної мови. У будь-якому разі, для виникнення плідного спілкування необхідним є використання мови, а якісне використання мови неможливе без діалогу культур. У людини, яка навчається новій для неї мові, необхідно сформувати навички не лише граматично вірного будування речень, використання, вимовлення та написання слів, але й надати їй знання про принципи міжкультурної комунікації, зробити все потрібне, щоб вивести студента на відповідний рівень міжлінгвістичної, фахової та культурної компетенції. Спілкування – це багатогранна сфера, основними галузями якої є міжособистісна та про-

фесійна комунікація, коли учасники діалогу мають бажання або потребу встановити та продовжувати контакт. Вони опиняються перед необхідністю долати труднощі при зіткненні з іншою культурою та проявляти толерантність до іншого способу життя. Чим більше людина, яка використовує при спілкуванні іншу мову, ознайомена з культурою, історією та традиціями країни мови, тим простіше та ефективніше може проходити процес спілкування.

Що заважає людям, які володіють спільною мовою як суто лінгвістичним інструментом, встановити плідний для обох сторін комунікативний контакт? Психологічно зумовлено, що інша культура сприймається через призму власної, через систему укорінених поглядів та оцінок, і саме в силах системи вищої школи докласти необхідних зусиль, щоб вивчення іноземної мови не обмежувалося засвоєнням виключно мовленнєвих одиниць та граматичних конструкцій, а стало джерелом повноцінного формування міжкультурної компетенції майбутніх фахівців. Такий підхід допоможе їм в безконфліктній адаптації до умов соціальної та професійної діяльності міжнародного рівня. В сучасних умовах розвитку людського суспільства люди, і як приватні особи, і через професійні потреби, багато подорожують та часто працюють у багатонаціональних командах. Якість виникаючого при цьому спілкування безпосередньо залежить від числених факторів і, не в останню чергу, від того, чи здатні вони розширити свій кругозір, визнати неминучість наявності розбіжностей у різних культурах та прийняти світ у його різноманітності. Сучасність вимагає від людства робити рішучі кроки та вчитися жити в межах нової культури – культури діалогу та толерантності.

На сучасному етапі серед лінгвістів все найчастіше панує думка, що мова являє собою своєрідний спосіб життєдіяльності людини, засіб вираження її досвіду та власної особистості та одночасно засіб організації міжособистісного спілкування під час сумісної діяльності з іншими особами. Мова не розглядається як деперсоналізоване явище, і поняття особистості, що раніше було об'єктом суто соціальних наук, стає концептом лінгвістичного апарату.

Особистість являє собою поєднання індивідуального та соціального, суб'єктивного та об'єктивного, а без участі особистості не існує спілкування, не є задіяною мова. Таким чином, поняття особистості

вводиться у лінгвістичну прагматику, означаючи, що мова належить перш за все особистості, з її власним розумінням себе в цьому світі, з її власною участю у сумісній діяльності з іншими особами, яка неможлива без мовного спілкування.

Під час спілкування учасники дискурсу виконують певні комунікативні ролі, здійснюють комунікативні акти, використовуючи певні мовленнєві прийоми, тактику та стратегію здійснення спілкування. Саме комунікатори керують ходом комунікації, обирають тему та стиль бесіди (від офіційного до гумористичного). Окрема особистість у процесі спілкування може поводитися як контактний або неконтактний, конформістський або неконформістський співрозмовник. Тобто спілкування неминуче проявляє психологічний тип особистості, її темперамент та здібності, мотиви комунікації. Це саме ті аспекти, які традиційно є об'єктом психології, соціології, філософії, але потребують подальшого вивчення і в рамках лінгвістичної прагматики.

Комунікативна ситуація є інформаційним обміном осіб, які можуть належати до різних культур. У цьому випадку володіння комунікативною компетенцією є невід'ємною складовою дискурсу.

Сучасність ставить багатьох людей перед необхідністю спілкування з іншими людьми, що розмовляють іншими мовами та належать до інших культур, коли бажано уникнути зайвих проблем міжкультурного нерозуміння, що є результатом розбіжностей в культурних нормах комунікації. Саме вивчення особливостей міжкультурного спілкування, можливих складових його оптимізації, шляхів формування практичних комунікативних навичок і вмінь має стати предметом окремої галузі лінгвістики, яка залучить певні аспекти перекладознавства, лінгвокраїнознавства, етнопсихології, культурології, методики навчання мові та інше. Мета лінгвістичного вивчення аспекту міжкультурної комунікації полягає саме у покращенні комунікативного співробітництва носіїв різних культур та уникання комунікативного конфлікту.

Пріоритетну складову міжкультурної компетенції можна визначити як мовленнєвий етикет. Він містить у собі цілий комплекс знань та зразків поведінки, характерних для певних ситуацій комунікативного процесу та передбачає чітке дотримання етикетних та прагматичних норм спілкування. Слідування етикетним нормам зумовлює доціль-

ність вживання мовленнєвих засобів у різних ситуаціях з урахуванням статусу комунікації.

Під поняттям «прагматичні норми» розуміються певні тактичні правила спілкування, такі, наприклад, як розпочати розмову, за необхідністю перефразувати вислів, заповнити ненавмисну паузу, закінчити розмову. Практичний досвід підтверджує, що зазначені аспекти комунікативного підходу не менш важливі, ніж такі суто лінгвістичні навички, як вміння граматично правильно конструювати речення та фонетично вірно вимовляти слова. Через недотримання етикетних та прагматичних норм можуть виникнути значно більш негативні наслідки, ніж через граматичні, лексичні або фонетичні помилки. Комунікативний партнер може просто втратити зацікавленість у спілкуванні, якщо буде постійно стикатися із незв'язністю бесіди, нелогічно складеними незавершеними реченнями, необґрунтованими паузами та інше. Носій мови під час спілкування з іншомовним партнером зверне менш уваги на лінгвістичні помилки, будучи вдячним, що з ним спілкуються його рідною мовою, але, врешті-решт, неминуче зреагує на грубе порушення мовленнєвого етикету. Подібне роздратування може призвести до закінчення спілкування взагалі.

Узагальнемо, що міжкультурна компетенція являє собою визнання та прийняття на основі власної культурної компетенції інших культурно-мовленнєвих стандартів. Культурна толерантність, релятивізм є необхідною характеристикою мовної особистості, звичайно, висуваючи певні вимоги до людини, що є учасником комунікативної ситуації, але створює необхідні умови для продуктивного співробітництва та взаєморозуміння.

Література:

1. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації / О.О. Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
2. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / Сусов И. П. – Винница, 2009. – 272 с.